

Πρόσοντες ἀπὸ τὸ διηρηθρὸν καὶ ἀπὸ τρέχει μὲς στὸ χόρτο
Ἐναργά μικροστό, καὶ ἀπὸ φύλαξι στὸ προαύλιον
Βαγιά τὸν ἵστον ἡ μὲν ἀγριλία πολὺ μεγάλη, καὶ ἔτοι,
Μὲ τὴν παινούσαν ἀνοιξῆ, διατὰ πρωτοδημήσουν
Τὰ σμάρια οἱ βασιληᾶδες τοὺς, καὶ ἡ γεολαῖα ποῦ
βρῆμε

Ἄπ' τὰς κηρηθρὰς παγνιδᾶ, θέντα τὰς προσκαλέσουν
Τὰ φρέδια τὰ σιμοτεινὰ τὴν πάφα νὰ ἔσφρύγουν,
Καὶ τὸ καλοδεχούμενο τὸ δέντρο στὸ κλαρί τον
Φιλόξενον θὰ τὰς προτεί. Καὶ θέντα φέλεις βράχους
Τραγούς καὶ τὰς ἀνάδιπλα μὲς στὸν νερό, ποῦ στέκει
Σταματημένο ἡ ποῦ κυλᾶ, γιὰ τὰ μποροῦν ν' ἀπλόγουν
Στὸν ἥμιο τὸν καλοκαιρὸν οἱ μέλισσες, ποῦ μένονν
Ὄπισθι, τὰ φτερούγια τοὺς, καὶ στὸ πολλὰ γιοφύρα
Νὰ κάθονται, διατὰ πάποτες δὲ Εἴδος τὰς σκορπάει
Ορμητικὸς καὶ στοῦ Ὀκεανοῦ τὸ κῦμα τὰς βυθίζει.
Καὶ καμοδάφρες περάσινες τρογύρουν ἐκεῖ ἀπὸ ἀνθίζοντον,
Καὶ εἶγανες, ποῦ μακρυὰ τὴν μοσκοβόλια στέροντον,
Καὶ ἀκόμα θρούμπες μπόλικες, ποῦ δομὴ βραχεῖα
ἀναδίνοντον,
Κι' ἀπὸ πίνοντον γιοφύριλοβραγιές τὴν βρύση τὴν ποτίστρα.
Μὰ μονάχα στενὲς μπασιές θὲ νάχουν τὰ γυνέλια,

Καὶ ἔκολουθεῖ περχοτάτω :

Καὶ ἔτοι λοιπόν, σὰν δὲ χρυσὸς δὲ ἥμιος τὸ χειμῶνα
Πάργραι ἀποκάτου ἀπὸ τὴν γῆς, καὶ πεντανόγει τὰς
Τὸ φῶς τὸ καλοκαιρινὸν τὸν οὐρανούς, ἀμέσως
Οἱ μέλισσες σὲ λαγγαδίες καὶ κάμπτους τρογυρίζοντο
Θερζίσονται τὰ λούλουδα τὰ κόκκινοβαμμένα
Κι' ἀνάλαφρα ἀκροπίνοντας στῶν ποταμῶν τὸ φέμα.
Κι' ἀπέκειθε χαιράμενες, δὲν ἔρω γιὰ ποιά γλύκα,
Χαμοζεστάνουν τὰς φωλήσεις καὶ τὸ γεννόσπαρμό τους,
Μὲ τέχην ἀπέκει πελεκοῦν τὸ νιδί κερί καὶ πλάδουν
Τὸ μέλι τὸ κολλητικό. Κι' διατὰ ἰδεῖς ἀπέκει
Νὰ πλέει στοῦ καλοκαιριοῦ τὴν ἔαστερια κιβέρη,
Φευγάτο ἀπὸ τὴν αἰλούρια του, πρὸς τούρανοῦ τὰ
στέρια,

Κι' διατὰ θιαμάζονταις θωρεῖς τὸ μελαινὸν τὸ γνέφι
Νὰ σέρνεται ἀπὸ τὸν ἄνεμο, κοίτα καλά : γυρεύει
Γλυκὸν νεράκι πάντοτε καὶ σκέπαση κλαρένια.
Τὰς διορισμένες μυρωδίες ἐκεῖ ἐσὺν θὰ σκορπίσεις :
Τοιμένιο μελισσόφυλλο καὶ πρόστυχο γρασίδι
Δαγοκουκκιοῦ, καὶ σάλαγο μὲ κάλκωμα ὃς ἀσκώσεις,
Καὶ τῆς Κυρβέλης θὰ χτυπᾶς τὰ τούρμπανα τρογύρου.
Κι' αὐτὲς καθίζονται μόνες τους μὲς στὸ βοτανισμένο
Τὸ μέρος, καὶ μονάχες τους, καθὼς τὸ συνειδήζονται,

Παραδινότανε στὴν μουσικὴ δύπιστας παρκδινόμαστε στὴν Θάλασσα, στὴν Γυναίκα, στὸ Θάνατο. Μὲ κλειστὰ τὰ μάτια, χωρὶς ἑγώ, χωρὶς θέληση, χωρὶς ἀντίσταση καὶ χαρά. Μιὰς ἀγωνίας καὶ μιὰ γλύκα ἀνεκλάλητη. Είτανε σὰν ἔνα κομμάτι βότσαλο, είτανε σὰν ἔνα κομμάτι ζύλο ἀπάντα στὸ γιαλό. Πότε στὰ βάθη πήγανε καὶ τὸ βουητὸ τῆς Θάλασσας περνοῦσε δὲν ἀποπάνω του κι ὅρμοῦσε νὰ ξεσκίσει τὴν πράσινη γαλάνη τοῦ ἀσάλευτου βυθοῦ, πότε πάλι ἀνέβαινε καὶ παράδερνε στὸ δρόμο μένοντας στὴν πολύτιμην τοῦ γιαλοῦ, σὰ βάρκα μὲ σπασμένο τὸ τιμόνι καὶ σπασμένα τὰ κουπιά.

Καὶ ἔπειτα τόνε ρίχνανε τὰ κύματα ἀνάποδα στὴν ἀμμουδιά τὴν ζεστήν. Καὶ ἔρχόντανε δυὸς χέρια ἀπαλὰ καὶ λευκότατα γυναικίας καὶ διαβαλίανε ἀπάνω ἀπὸ δὲν τοῦ τὸ κορμό καὶ στάζανε χάδια καὶ μυρωδίες καὶ λιγομάρες. Καὶ σπαρταροῦσε. Ένα πουλὶ λιγωμένο, ἔνα πουλὶ λαβωμένο ἡ ψυχή του μέσα στὰ μπρούτζινα χέρια τῆς μουσικῆς.

Θέ μου! Θέ μου! Εἴμαστε τιποτένιοι κι ἀσή μαντοί, κυκλοφοροῦμε μέσα στοὺς δρόμους καὶ περινοῦμε στὰ σοβαρὰ τὴν καμμωδία τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Κοιμούμαστε, ζυπνοῦμε, βάζομε γραβάτες καὶ κάλτσες καὶ παίρνουμε ἔνα κομμάτι ζύλο βερνί-

"Οσο βαθύτερα μποροῦν τρεμούσουν στὸ γυνέλι.
Μὰ δὲ τοῖς βροῦν γιὰ πόλεμο (γιατὶ συχνὰ καλλιτεχνικῆς ἀξιούδες του μὲ τὴ σκέψη πῶς κάθε μετάφραση κλασσικοῦ ἔργου παρουσιασμένη σὲ μορφὴ παρόμοια μὲ τῶν «Γεωργικῶν» εἶναι καὶ ἔνα βήμα παραπέρα στὸν πολιτισμὸ τῆς ρωμιούσης.

Μόναχο.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΙΑ ΩΔΕΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ Τ' ΩΔΕΙΟ

(ΑΠΟΣΩΜΑ)

Ο ἀριθμὸς 372 τοῦ «Νουμᾶ». Σταθμὸς γιὰ τὴ μουσικὴ μᾶς τέχνη ἀπὸ τὸν πόλη σημαντικούς καὶ γιὰ τὴν ΙΔΕΑ σπουδαῖος θαρρῶς δὲ λόγος γιὰ τὸ Μάριο Βάρδογλη. Μὰ δὲ μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸν ἀριθμὸ 372 τοῦ «Νουμᾶ» πρὶ χαιρετήσουμε μὲ θυμασμὸ καὶ μὲ σεβασμὸ τὴ Δήλωση τοῦ Λαζαρίδη, τὴν ήρωαντερη πράξη στὸν ἀγώνα μᾶς μετὰ τὴν προπερισηγή δήλωση τοῦ Παλαμᾶ.

Τοῦτος ἀπὸ ἔνα ἔβλαστρο χαιρετισμὸ μποροῦμε νὰ μιλήσουμε πιὰ γιὰ τὸ Μάριο Βάρδογλη καὶ γιὰ τὶς μουσικὲς του κουδέντες ποὺ δημοσιεύτηκανε στὸ «Νουμᾶ».

Καὶ πρῶτ' ἀπὸ δλα, η σημασία του γιὰ τὴ Μουσικὴ μᾶς τέχνη : Ἀνθρωπος ποὺ σπουδάσεις σ' θλαζιέλους ἀλλο περιβάλλο ἀπὸ τὸ δικό μου, π' οὔτε ἔχω τὴν ἐφχαρίστηση νὰ τονὲ γνωρίζω, σύτε ἀφτές μὲ ζέρει, σύχρονος, δχι καταπονός μου, μὲ τὸν ίδιο πόθο, τὶς ίδιες ἀρχές καὶ τὴν ίδια λαχτάρα γιὰ τὴν Εθνικὴ μουσική· κι ὃ ἀνθρωπος ἀφτές ζεῖ στὸ Παρίσι, στὸν τέπα ποὺ ἔνα ταλέντο φτάνει νὰ κολακέψῃ κάπιας τὰ γοῦστα τοῦ κοινοῦ, μπορεῖ ἐφκολώτατα νὰ πάῃ μπροστά· κι δὲ Βάρδογλης ζεῖται ταλέντο δχι: συνηθισμένο, καθὼς τουλάχιστο μὲ βεβαίωσης Κυρία ἀπὸ τὶς ποὺ μουσικὰ μορφωμένες τῆς Ρωμιούσης.

Γιὰ τὴν ΙΔΕΑ, θρίαμβος· πρέπει ἔδω νὰ τὸ ποῦμε δίχιας φετομετριοφρούσεως : ἂν ἔχῃ δυσμένη μουσικὴ ποὺ νὰ γοιώθουνε τὶ θὰ πῆ καὶ πασχίζουνε γιὰ τὴν Εθνικὴ μουσική καὶ τὴν Ελληνικὴ τέχνη, οἱ μουσικοὶ ἀφτοὶ ἐμεῖς εἰμαστε—εἰ Βάρδογλης καὶ ἔγω. Κ' οἱ δυό μᾶς ἀγκαλίζασμε τὴν Εθνικὴ μουσική την Εθνική μουσική· κι ὃ δυό μᾶς δημοτικούς καὶ δυό μᾶς μαλλιάροι, δπως μᾶς ἀποκαλεῖνε χορούδερτικά. Τίτλος τημῆς, τὸ ξαναλέω, ποὺ ποιός ζέρει, δὲ μεθάδριο δὲ γίνει σύμβολο ζληγήνης λεφτεριᾶς κι ἀναγέννησης σὰν τὸ Ζητιάνος (Guéoun) ποὺ πετάξανε περιφρο-

Παρόμοιας χάρη δὲν τὸ πιστέβω νάναι συχνὴ στὴν ποίηση. Δίχως νάναι μεγάλη ποίηση, είναι γινήσια ποίηση καὶ τρανύτερη ἀξία τοῦ ποιητῆ είναι στὲ πῶς μπορεῖ καὶ ἀνεβάζει σὲ τὸστην καλλιτεχνικὴ περιωπὴ ἔνας θέμα καθημερινό. Κ' η σημασία τῆς μετάφρασης τοῦ Θεοτόκη εἶναι ἀκριβῶς σ' αὐτό, πῶς καταφέρνει νὰ μᾶς δόσει σὲ ζωντανή καὶ τεχνικὴ μορφὴ τὸ ποίημα. Τὸ πνεῦμα τοῦ κκιροῦ δὲ δίνει βέβαιας κακιὰς ὑπόσκεση πῶς τὸ ἔργο του μπορεῖ νάνθει τὴν ὑποδοχὴ ποὺ τοῦ ζεῖται. Όμως δὲ ἀλπίσει κανένας πῶς θὰ προσεχτεῖ τὸ παραδειγμάτου, κι ἀπὸ τὸ πολλό μέρος πῶς κι ὃ μεταφραστής τῶν

στὴν μαγγανοπηγαδίστικη ζωή μᾶς ἔνα χρραχτήρα τόσο συμβολικὸ καὶ τόσο σφιχτὸ κι ἀδερφικὰ δεμένο μὲ δλο τὸ ἀλαργινὰ καὶ ἀφταστα, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἔννοοῦμε ἐπιτέλους τὴν βαθιὰ σημασία τῆς ὑπαρχῆς.

Κι ἀνεβαίνει η ἀτομικὴ ζωή μᾶς ἔνα σκαλοπάτι πὸ ἀφηλάς χρόνους τοὺς λούστρους καὶ τοὺς μπακάληδες καὶ τοὺς δοκούλους.

Μπορεῖ νὰ κλήσιμε η νὰ γελοῦμε, νὰ βρίζομε η νὰ βρίζομαστε, μπορεῖ νὰ κάνουμε δλα τὰ σκέρτοκα καὶ τὰ κουνήματα τῆς καθημερινῆς καὶ πρόστυχης ζωῆς. Μὲ πίσιν καὶ πέρα ἀπὸ κάθε πρόστυχο λόγο καὶ πρόστυχη χερονομίκη, θέργοσαλεύεις γαλάζια καὶ ἡρεμηνή αὐτοσυνείδηση καὶ θὰ ύψωνται τὸν πόλην πού πετάξανε περιφρο-

"Ισως γι' αὐτὸς ἀπόφει ποὺ σκυφτός καὶ μὲ κλεισμένα μάτια παραδινότανε στὴν μουσική; Ενοιωσε γιὰ πρώτη φορὰ πόσο πλούσια, πόσο βαθιά, πόσο γεμάτη ἀπὸ πίκρες κι ἀπὸ χαρίες σταθήκης τὴν ζωή του. Μιὰς ἀγωνίας. Μιὰς ὑπεράνθρωπη προσπάθειας ν' ἀνεβεῖ σὲ μιὰ κορφή καὶ λαχανιάζει καὶ κόβεται καὶ σέρνεται χεροπόδαρα ζαντλημένος κι ἀτρόμητος. Αγκομαχεῖ. Τώρα θὰ πέσει. Τὰ χέρια

νητικά οι Σπανιόλοι στους πρόδρομους τής λεφτεριάς των Κάτω Χωρών.

Σήμερις είμαστε δυό, όρθιο θά βρεθούμε τρεῖς, μεθάδριο περισσότεροι: τὸ Μουσικό μας παλάτι θ' ἀρχίσῃ ν' ἀνεβαίνῃ λαμπερόχρωμο καὶ αρουσταλένιο, οἱ ἀνίδεοι καὶ οἱ τυφλοὶ θὰ περάσουνε, τὸ ξέρω, ἀδιάφοροι καὶ ἀσυγκίνητοι, δπως περνῶνται μπρὸς καὶ ἀπὸ τὸ παλάτι: τὸ μισοχτισμένο τῆς Ποίησής μας. Τί μᾶς νοιάζει: δμως ἐμδεῖ; Ο Τεχνήτης είναι σὰν τὸν ἥλιο: σκορπάει τὶς ἀχτίδες του καὶ στους κάμπους καὶ στους δρόμους καὶ στους βούρκους, ἀδιαφορῶντας ἂν οἱ βάτραχοι βγαίνουνε νὰ τοὺς ζεστάνουνε ἡ χώνουνται πιὸ βαθιὰ στὸ βούρκο μὴν τοὺς κάψουνε.

Ἐξω ἀπὸ ἀφτὰ τὸ ἔρθρο τοῦ Βάρδογλη είναι σπουδαῖο καὶ γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ Ὡδείου μας. Σὲ πολλὰ κάνει περιττὴ τῇ μελέτη μου γιὰ τὸ ζήτημα ἀφτό: τόσο ζουμερὰ σὲ λίγα λόγια μᾶς λέει τὶς ἰδέες του.

"Οσο γιὰ τὴν δρχήστρα, θαρρῶ πὼς δὲ φταίει καὶ τέσσο πολὺ τ' Ὡδεῖο. Κατὰ τὸν κανονισμό του τουλάχιστο διδάσκουνται τὰ κυριώτερα δρχήστρας στ' Ὡδεῖο· τώρα δὲ δὲν παρουσιάζουνται μοθητές γιὰ τ' ἀπαιτούμενα λαλούμενα, δὲ φταίει τ' Ὡδεῖο· αἰτία είναι ἡ ἔλλειψη καθε μουσικῆς κινησιῶν (δρχήστρες, δπερα κτλ.), ποὺ κάνει ἑκείνον ποὺ θάθεται νὰ μάθῃ ἔνα σπάνιο λαλούμενο νὰ συλλογιστῇ πὼς στὴν Ἐλλάδα θὰ τοὺς είναι ἀδύνατο νὰ βγάλῃ τὸ φωμὶ του.

"Ηθελα πολὺ νὰ ξέρω ἀν τὸ ἀνέκδοτο τοῦ μαθητῆ ποὺ ἔκανε τὸν κόκορα στὸ Μακάριο χρέος τοῦ Σὲν-Σὲνέν τοῦ τὸ δηγήθηκε κανένας ἄλλος ἢ διδος δ Βάρδογλης βρισκόταν στὴ σάλα τοῦ Ὡδείου ἀφτήκοος μάρτυρας. "Εφκουμαὶ νὰ είναι τὸ πρώτο γιὰ νὰ μοῦ μένη ἔστωνται καὶ μιὰ μικρὴ ἀφισθοία, γιατὶ τὴ στιγμὴ ποὺ δ Βάρδογλης τ' ἀκούσει μὲ τ' ἀφτιὰ του, δλες οἱ μελέτες κ' οἱ συζήτησες γιὰ τ' Ὡδεῖο πάδουνε μπρὸς σὲ μιὰ τέτοια τρομερὴ ἀμουσικότη, ἀγδεστατη ἀφιλοκαλία, ἀσέδεια καὶ γελοιοσέστατο ντιλεταντισμό, δὲ βρίσκει κανεὶς ἄλλο νὰ πῇ παρὰ πὼς τ' Ὡδεῖο μας τὰ φόρτωσε στὸν πετεινό.

Σὲ κάτι δὲ θὰ συφωνήσω μὲ τὸ Βάρδογλη: Τὸ Μάντζαρο δὲ θὰ τὸν ἔβαζα στὴν ἵδια σειρὰ μὲ τὸ Σκαρά. "Ο Μάντζαρος! δσο καὶ ἀν εἴτανε διλότελα Ἰταλὸς στὴν τεχνοτροπία, πάσκισε τουλάχιστο νὰ γράψῃ καὶ σ' Ἐλληνικῆ γλώσσα καὶ γιὰ Ἐλληνικὸ κοινό τὸ ἴδιο κι ἀκόμα πιστερὸ δ Καρέρης κι δ Εύ-

1) Συφωνάτατος πὼς δ Μάντζαρος μεγαλοφύτα δὲν εἴτανε, ἀκόμα λιγότερο Μεγάλος Ρωμίδος μουσικός. Νὰ μὴν ξεγάμε δμως πὼς τουλάχιστο καὶ ἀφτὸς ἔνοιωσε πὼς μὲ φεύτικη γλώσσα τέγνη δὲν υπάρχει, ἀφοῦ μελοποίησε τοῦ Σολωμοῦ τὸν ὄμνο κι δχι κανένα δοσκαλικό. Τὸ Μάντζαρο πασκίσαμε νὰ τὸν ἀνεβάσουμε σὲ περιπή μεγάλου Ρωμιοῦ μουσικοῦ, μὲ τὰ λόγια ὄμως καὶ τίποτες ἄλλοι ποὺ είναι μιὰ κριτική ἔκδοση τῶν ἔργων του; ποὺ ἔχετελονε κάτι δικό του ἔχω ἀπὸ τὶς δυὸ στροφὲς τοῦ ὄμνου;

τού αἰματώσανε, κοπήκκει τὰ γόνυτά του. "Εφτασε. Σηκώνει τὸ μέτωπό του, μιὰ φωνὴ ἀτακλένια θριάμβου ἀντιλακεὶ στὸν ἀέρα καὶ ξετυλίζει τὴν κατακόκκινη σημαία τῆς νίκης, τὴ βαμένη μέσα στὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του, καὶ ἀπλώνει τὸ μπράτσο του καὶ χάνει τὴν ἰσορροπία καὶ γκρεμίζεται καὶ πέφτει καὶ κατρακυλᾷ σὲ πέτρα μέσα σὲ πηγάδι ἀδειανό. Πόσο πενθιμοὶ καὶ σιγανὸ εἴτανε τὸ ἀνέβασμα στὴν κορφὴ καὶ πόσο χαρούμενο καὶ γοργὸ τὸ κατρακύλισμα στὸ μνῆμα!

Κι δ Ὁρέστης σπαρτάριζε μέσα στὰ χέρια τῆς μουσικῆς. Ναί, γαϊ τώρα τὸ νούθει. "Η μουσικὴ δλα τὰ ξέρει. "Ολες τὶς χαρές κι ὄλες τὶς πίκρες. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ σκύψει στὸ στόμα ἔνος φλάσουσοῦ ἢ ἔνος κορνέτου ἢ στὸ ἀδειανὸ μέρος τοῦ βιολιοῦ ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς χαρδές, χωρὶς νὰ ζάλιστει. Είναι σὰ νὰ σκύψεις στὴν ἀκρη ἔνος γχρεμοῦ. "Ένος μαύρου κι ἀπατου γχρεμοῦ δπου τυφλοπεταρίζουνε καὶ βραχνοσκούζουνε σὰ νυχτερίδες οἱ κακημοί. Κ' ἡ ψυχὴ κλεῖ τὰ μάτια καὶ πέφτει μέσχ, μὲ τὸ κεφάλι μπροστά—σὰ λαβωμενο, σὰ ζαλισμένο πουλί.

Θέ μου! Τώρα τὸν μιλεῖ γιὰ τὴ Χρυσούλα. Γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς Χρυσούλας. "Ακου! Μιὰ φλογέρα στὰ τριανταφυλλένια πλάγια τοῦ βουνοῦ τὴν ὄρα,

τα. "Ο Σαμάρας δμως δὲν είναι Ρωμιός, ποὺ γράφει ἐπηρεασμένος ἔστωνταις καὶ διλότελα ἀπὸ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἀλλή μουσικὴ σκολή, παρὰ είναι μουσικὸς ξένος ποὺ γράφει ξένη μουσικὴ σὲ γλώσσα ξένη καὶ γιὰ κοινὸ ξένο. Τὸν Παράσκο η τὸ Σούτσο, δσο καὶ δὲν είναι βουτημένοι στὶς γλώσσες τοῦ Γαλλικοῦ ρωμαντισμοῦ, θὰ τοὺς λογαριάσουμε Ρωμιούς, Ρωμιοὺς στενοκέφαλους, σκολαστικούς, ξενομίητάδες, τέλος πάντων Ἐλληνας, μὰ μ' ὅλ' ἀφτὰ Ρωμιούς ποὺ θὰ τοὺς δώκουμε θέση (ἔστωνταις καὶ πολὺ ἀσκημη) στὴν Ἐλληνικὴ ποίηση, ἔκει ποὺ τὸ Jean Moreas μόνο Γάλλο ποιητὴ θὰ τοὺς λογαριάσουμε, πού, δσο μεγάλος καὶ δὲν είναι, μὲ τὴν Ἐλληνικὴ ποίηση δὲν έχει νὰ πάρῃ καὶ νὰ δώσῃ τίποτις.²⁾

Τελιώνοντας, ἀπαντῶ στὸ Βάρδογλη: Κανένας ίδιωτικὸ λόγο δὲν είχα νὰ μη δεχτῶ τὴ θέση κακηγητῆ τοῦ Ὡδείου Ἀθηνῶν, είχα μάλιστα ἀρκετοὺς γιὰ νὰ τὴ δεχτῶ. "Ο μόνος λόγος ποὺ δὲν δένεχτηκα είτανε δχι πιὰ τὸ προαίστημα παρὰ ἡ βεβαιότητα πὼς δὲ θὰ είχα ἀπόλυτη λεφτερία στὴ δουλιά μου, ἀφοῦ δ κ. Νάζος, δχι μόνο δὲν ἔνγοούσε νὰ μοῦ διαδολαιοῦ τὸν δρό τῆς ἀπόλυτης λεφτεριάς μου στὴν κριτικὴ καὶ δημιουργικὴ μου ἔργασία **Ξένω** ἀπὸ τ' Ὡδεῖο, παρὰ μοῦ διακριοῦσε τὰ ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ σὲ φυαιολογικὰ καὶ δὲ θυμούματι πιὰ καὶ τὶ ἄλλο καὶ μοῦ ἔλεγε, ἀπάνω κάτω, πὼς ἀπὸ τὰ μὲν πυροῦ νὰ συνθέτω, ἀπὸ τὰ δέ δχι.

Γιὰ νὰ είμαστε δμως δίκαιοι, πρέπει νὰ τοὺς πὼς, κατὰ τὴ γνώμη μου, δ κύριος Νάζος δὲν μποροῦσε νὰ φερθῇ ἀλλιώς. Τὴ στιγμὴ ποὺ δ κ. Νάζος δὲ μοῦ περιόριζε τὴ δημιουργικὴ μου ἔργασία, θὰ μοῦ τὴν περιόριζαν δ δείνα ἢ δ τάδε Μεγάλος, περιφίζοντας καὶ τὸν κ. Νάζος τὴ στιγμὴ ποὺ δ Μεγάλος είχε ἀλλοῦ τὸ νεῦ του, θὰ μᾶς περιόριζε καὶ τοὺς τρεῖς καμιὰ ἔφημερίδα δὲ φελοῦσε ἡ ἔφημερίδα; ἔχει δ Θεός, δ Μιστριώτης κ' ἡ φοιτηταρία.

"Οτα σκεφτῇ κανεὶς πὼς είχε τὸ θράσος κάποιος, λεγάμενος ὑπεργόδος τῆς Παιδείας, νὰ φοβερίσῃ ENAN Παλαμᾶ, δὲν μπορεῖ κανεὶς μὲ κανένα τρόπο νὰ κατηγορήσῃ τὸν κ. Νάζο ποὺ σὰν τίμιος ἀνθρώπους ἀροῦ ἢ ἔδιος μοῦ πρότινε θέση στ' Ὡδεῖο, μοδωκε νὰ καταλάβω πὼς, δπως καὶ σὲ κάθε δλλούριμα στὸν Ἐλληνισμό, έτσι καὶ στ' Ὡδεῖο,

2) Θυρῶ πὼς δ Βάρδογλης τὸ ἔρθρο τοῦ Συναδίνου σὰν ποὺ ἀφτηρὰ τὸ κρίνει. Τὸ ἔρθρο ἀφτὸ δὲν είχε κριτικὴ παρὰ ὑπεράσπιση τοῦ Ὡδείου, γι' ἀφτὸ καὶ οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ κατηγορίεις τοῦ ὑπερβολικοῖς πρέπει δμως νὰ δημολογήσουμε πὼς ίσια ίσια γιὰ τὴ Μουσικὴ είχε ποὺ πολὺ σωστὲς ίδες, τὸν προσοισμὸ καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ Ὡδείου τὸν ἔννοιασε κατάβαθμα καὶ ἀπάνω σ' ἀφτὸν ἔκρινε τ' Ὡδεῖο. "Εγώ τουλάχιστο, ποὺ τὴ μεγαλύτερη διασκέδαση τὸν γάδιαβαζαίς Ελληνικές μουσικές (;) κριτικές (!;!), εκκανε τὸ σταρό μου σὰν είδια Ρωμιός δημοσιογράφος νὰ μιλῇ τόσο σωστά καὶ δχι γελοῖα γιὰ μουσική. "Ολα σκετικὰ σ' ἀφτὸν τὸν κόσμο.

πὸ βασιλεύεις δ ἄλιος καὶ λιγώνεται ἀπάνω στὰ χωράφια ἀνάσκελα πεσμένη ἢ μέρα. "Ενα φλοίσιμης θρεμμῆς καὶ μπλάνης θάλασσας ἀπάνω σὲ ἀφτόντας πετράδια. "Ακου! ἔχου! "Ενα ἀθόρυβο φιγάλισμα ἀπὸ ποδόφυλλα τὸ πρωτ-πρωτὸν ὄρα που βγαίνει δ ἄλιος...

"Ω! τώρα μόνο ἔνοιωθε πόσο είτανε εὐτυχημένος ὅταν ἔμπαινε σπίτι του κ' Ἐκείνη καθότανε στὸ παράθυρο καὶ τόνε περίμενε καὶ κοκκινίες καὶ τοῦ ἔπιανε καὶ τοῦ φιλοῦσε τὰ χέρια καὶ τούλεγε: "Ορέστη μου! Ορέστη μου!

"Η Χρυσούλα τώρα τὸν φάνηκε σὰν κατίτι ἀνέκροτας ἀπαλό, γλυκό, ὑπεράνθρωπο. "Η ἀγάπη της—μιὰ ἀστροφεγγιὰ γεμάτη γαλήνια μυστήρια. ("Επρεπε νὰ πεθάνεις" ἔπρεπε νὰ πεθάνεις, δύστυχη Χρυσούλα, γιὰ νὰ νοίωσει δ Πολυαγαπημένος τὴν ἀπαλούσην καὶ τὴ γλώσσα σου. "Επρεπε νὰ σαπίσεις, Χρυσούλα! Θέ μου! Θέχε ἀραγε πιὰ σαπίσεις δ Χρυσούλα κατὼ τὸ χῶμα;")

"Ω! τὶ τρέχει; Σπά δ φλογέρα καὶ φουρτουνάζει δ θάλασσα κ' οἱ σεμνῆς Αδύογύλας γίνηκε ξαδιάντροπο Μεσημέρι. Τὰ τρομπόνια τώρα κ' οἱ σάλπιγγες ήχοινε καὶ ἀλελάζουν τὰ ντασούλια καὶ τὸ τέφιο κ' οἱ καστανιέτες ρυθμίζουν εἴσαι κόκκινο,

γιὰ κείνους ποὺ ὑπερετάνε μέσα: «Lasciate ogni speranza», ἀφῆστε κάθ' ἐλπίδα ἐλέφτερης καὶ ἀνε-έκρητης ἔργασίας καὶ πετάζετε κάθε ίδανικὸ καὶ κάθε καρδιοχτύπι στὰ σάπια τοῦ ἀδλακιοῦ! 3)

Χάρκοβο, 8 τ' Αη Βασίλη 1910.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

3) Στὴν Ἐλλάδα θὰ κατέβω σ' ἔνα, τὸ πολὺ πολὺ δυὸ χρόνια, καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ τ' Ὡδεῖο δὲ μὲ βρεῖ ἀξιο του ἢ ἐγὼ δὲν τὸ βρῶ δέσιο μου, θὰ δουλέψω γιὰ λογαριασμὸ μου καὶ ὅπως ἐγὼ λαχταρῶ δὲ θέλει κ' ἡ Ἀθήνα νὰ μὲ ὑποστηρίξῃ; θὰ πάω κάπου ἀλλοῦ στὴ Ρωμιούσην δὲ σηκώνεις κ' ἡ Ρωμιούσην πουθενὰ λεφτεριά δημιουργίας καὶ γ